

PANKASZ

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV
2017

Elfogadva: 123/2017. (XII.29.) Képviselő-testületi határozattal

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés,köszöntő

2. Pankasz bemutatása - Általános településkép,településkarakter

Fekvése

Utcarendszer

Telkeken belüli épületelrendezés

Lakosságot ellátó szolgáltatások

3. Örökségünk-Atelepülésképiszempontról meghatározóépítészeti,műemléki,tájiéstermészetiértékek,településképijellemezők

Műemlékek

Épített örökség helyi védelme

Egyedi tájértékek

Egyéb településképi értékek

Természeti, táji értékek

4. Településképiszempontról meghatározó,eltérőkarakterűterületekhatárolása,atelepüléskép,arculatijellemezőkésatelepüléskarakter bemutatásával - településképi szempontról meghatározó területek

Történeti településrész

Átalakuló településrészek

Beépítésre nem szánt terület

5. Atelepülésképminőségimegformálásáravonatkozóajánlások:építészetiútmutató,közterületektelepülésképiútmutatója,-utcák,terek,közparkok, közkertek

Történeti, átalakuló, új beépítésű, beépítésre nem szánt településrésze településrésze nézve

Terepalakítás, telepítés

Magasság

Tetőforma

Anyaghasználat, színek

Kerítések, térfalak

Műszaki berendezések

Kertek

Ajánlások beépítésre nem szánt területre

Közterületek településképi útmutatója - Utcák, terek, közparkok, közkertek

6. Jópéldák bemutatása:épületek,építészetirészletek(ajtók,ablakok,tornácok,anyaghasználat,színek,homlokzatképzés)kerítések,kertek,zöldfelületekkialakítása

BEVEZETÉS, KÖSZÖNTŐ

A kézikönyv mind a helyben lakó, mind az idelátogató érdeklődő, tájékozódni kívánó emberek számára a település bemutatásával, az értékek megismertetésével tárja fel az épített környezet szépségeit. Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a tervezési szabadság megkurtítása, uniformizálása. Nem típus meghatározás, hanem a települések egészében fellelhető településszerkezeti, beépítési és építészeti hagyományok, a hagyományt őrző építészeti jelleg meghatározása.

A jellegzetes épületek közé soroltuk a paraszti, paraszt-polgári (pl. akisvárosi eklektikus polgárház mintára épített épületeket), lakóházakat, üzletházakat, plébánia és lelkészlakokat, régi iskolákat, kocsmákat, ipari emlékek közül a malmokat, gabonatorlókat is számba vettük, ezeket a település karakteres építményeinek tekintettük. Az épületek minősítését helyszíni utcaképi és egyes esetekben udvari szemrevételezéssel végeztük és fényképfelvételekkel igazoltuk. Számba vettük a kastélyokat, kúriákat, avolturadalmi – tehát nem a falutársadalomhoz tartozó lakó-, és gazdasági – majorsági épületeket, volt cselédházakat, magtárakat stb.

A kézikönyv a jogszabály alkotói szerint nem egy merev lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik. Egy ház elválaszthatatlan kapcsolatban van a környezetével, szomszédjaival, településével. A bejárati kapu, kerítés, a növényzet is meghatározója a települési karakternek ezért fényképfelvételeinken ezekre és a településeken belüli különleges építészeti és tájképi látványokra is tekintettel voltunk.

PANKASZ BEMUTATÁSA

ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

Fekvése

Pankasz község Vas megye délnyugati irányban lenyúló részén helyezkedik el. Igazgatási határának mintegy egyharmada egybeesik Vas – Zala megye határával. A belterület az igazgatási terület észak felé bentalálható. Külterületének déli felét összefüggő erdő borítja, észak felé beniszántó és gyepek között nagyobb erdőfoltok vannak. A község belterülete a megyehatárhoz közel, az igazgatási terület középső részén terül el.

Légifotó a településről

Fotó: Tóth Géza

Helytörténeti kutatások

A falu egykori igazgató-tanítója (Kováts Béla) tanítványai valgyűjtött össze használati tárgyakat, melyek a helytörténet gyűjteménye alakult, s nyílt meg 1984-ben mostani helyén. A gyűjteményt 2015-ben pályázatból sikerült felújítani, s most már felújítva várja az érdeklődőket. Itt lett kiállítva Kánya László: A pankaszi cigányzene története című könyve is, mely a régi zenész családok életét mutatja be. Ugyancsak itt látható Ávas Kálmánné fényképe, aki a régi népszokásokat kutatta.

Településszerkezet kialakulása, gazdasági élet és szerkezet összefüggése

Az Őrségben a földművelés nem tudott magasabb színvonalat elérni. A talaj termővé tétele sajátos megmunkálási módot alakított ki, a bakhátas szántást két szélén barázdaárokkaal, amely a felesleges csapadékvizet elvezette. A rossz talaj miatt a jobbágytelkeket az országosnál sokkal nagyobbra vették. Hajdanában rengeteg erdő volt. Irtását elősegítette, hogy a lakóházak és gazdasági épületek fából készültek. A sok parlag és jó legelő a félszilaj marhatenyésztésnek kedvezett, amit Ausztriában, főleg Bécsben értékesítettek. Ipar az önellátásra korlátozódott. Alétfeldolgozták, emellett az ácsipar és az agyagipar, a cserépedények készítése is meghatározó volt. A rendszerváltás előtt az Őrségi ÁFÉSZ üzemeltetésében működött három vállfaüzem, melyekben faipari termékeket (vállfa, koporsó, etetőszék) gyártottak, szállították az ország különböző pontjaira. A Nyugat-Magyarországi Fakombinátnak is volt itt egy telephelye, mely szintén fafeldolgozással foglalkozott. Ezek az üzemek bezártak, az épületek üresek, a területük lezárva, lelakatolva a falu belterületéntálálhatók.

Bezárt üzem a Petőfi utcában

Működött még egy téglagyár is, mely szintén bezárt, a gépeket elszállították, az épület az enyészeté lett.

Téglagyár és kéménye

.A községtől délre halad a Bajánsenye-Zalaegerszeg-Boba-Celldömölk vasútvonal, melynek Pankaszon állomása van
Vasútállomás

Mezőgazdaság csak háztáji földművelésben volt jelen. Ezek kis területű földek voltak, melyeket munka mellett műveltek meg tulajdonosaik. Mára ezek a területek egy része magán gazdálkodóké, és az Őrségi Nemzeti Park tulajdona lett. Külterületi, pincék zártkertek, szőlők, nincsenek. Jelenleg lakosságszáma 463 fő. Roman nemzetiségűnek 36 fő vallotta magát. Ők zenészcigányok, sajnos mára már csak egy-két idősebb tud zenélni. Lakásuk többnyire a hatvanas évek közepén épült, „C” akció keretében. Ezek átlag lakások, semmivel nem különböznek más családiházaktól.

A község víz-, szennyvíz-, gázhálózattal el van látva. A szennyvízszolgáltatás a pécsi székhelyű VÁRVIZA-tól 2016-ban annak megszűnése után átkerült a VASVÍZ-hez.

Három falu (Pankasz, Kistrákos, Viszák) tartja fenn az óvodát, mely Pankasz, Petőfi u. 17. sz. alatt található. Az Ivánci Közös Önkormányzati Hivatalnak Pankaszon kirendeltsége működik.

Művelődési ház van. Könyvtár az iskola épületében található.

Óvoda

Az iskola nyolc évfolyamos, 2017 szeptemberétől az Őriszentpéteri iskola tagiskolája lesz.

Napközi otthon és konyha

Játszótér, közpark nincs. Sportolásra az iskolában levő bitumenes kézilabdapálya, a salakos röplabdapálya, és a sportkör által fenntartott füves labdarúgó pálya alkalmas. Működik még egy önkormányzati épületben egy konditeremis.

Füves labdarúgó pálya

Orvos, fogorvos minden nap rendel a faluban, a háziorvos Viszákon él, a fogorvosuk Zalaegerszegről jár ki rendelni.

A sportélet a faluban mindig jelentős volt. Több sportágban (asztalitenisz, röplabda) a községnek országos hírneve volt. Jelenleg ezek csak iskolai keretek között működnek, a labdarúgó csapata és a sakk csapat megyei bajnokságokban méretteti meg magát több-kevesebb sikerrel.

Utcarendszer

Utcarendszere egyszerű. A Fő utcán átvezet az Óriszentpéter-Zalalövő összekötő út, a központban erről ágazik le a községen észak-déli irányban átfolyó Denke - patak mellett haladó Dózsa György utca, egyben a Csákánydoroszló felé vezető közút, mely áthalad Kisrákoson, Viszákon és Iváncon. Vele párhuzamosak a Kossuth Lajos és a Petőfi Sándor utcák. Valamennyi belterületi út portalanított. Az 1860-ban készült kataszteri térképen a Dózsa utca nem látható, téglagyár és bányaterület sincs, ebből következően a Téglagyári út sem épült még meg.

Telekszerkezet, telkeken belüli épületelrendezés

A Petőfi utca mellett egymástól távol állnak a házcsoportok. Ugyanez jellemzi a Kossuth utca déli szakaszát, csak az északi szakaszon keskenyebbek a telkek és szinte mindegyik be van építve. Jelenleg a Kossuth és a Petőfi utca is teljes mértékben utcásodott, északi végükön vannak egymás melletti szélesebbtelkekencsoportosanelrendezettépületekbőlállóporták. ADózsautcánakapatakkalellentétesoldalaépültbe,aTéglagyáriutcacsakkivezet a végében álló téglagyárhoz, lakóházak nem telepedtek mellé. A telekszerkezet zömébenfésűs.

A beépítési mód néhány szabadon állótól eltekintve oldalhatáron álló, kisméretű előkerttel. Az épületek hosszú, vagy utcavonalon hajlított hosszúházak. A gazdasági épületek ugyanazon oldalhatáron állnak egybeépítve, vagy némi távolságra a főépülettől. Kevés keresztben álló pajta is van, de nem veszik igénybe a teljes telekszélességet. Csoportos elrendezés is fellelhető. A településképp tisztarendezett.

Fő utca

Lakosságot ellátó szolgáltatás

Kocsmavan,demárcius1.ótazárvatart(Főu.51.sz.).ABCboltműködikamindennaposbevásárlást elősegítve. Ugyanitt dohánybolt is van (szintén Fő u. 51. sz. alatt). A Harangláb Vendégházban (mely szintén Fő u. 51. sz. alatt található) szálláshelyet lehetlefoglalni.

ÖRÖKSÉGÜNK

ATELEPÜLÉSKÉPISZEMPONTBÓLMEGHATÁROZÓÉPÍTÉSZETI,MŰEMLÉKI,TÁJIÉSTERMÉSZETI ÉRTÉKEK, TELEPÜLÉSKÉPIJELLEMZŐK

A Miniszterelnökség Örökségvédelmi Nyilvántartási Osztály adatszolgáltatása szerint világörökségi területet és várományos világörökségi területet nem tartanak nyilván.

Műemlékek

Az őrség egyik legszebb, 1755-ben épült református fa haranglábja a Dózsa utcából nyíló, erősen emelkedő telken áll. Anyaga tölgyfa, a szoknyatető zsúp, a harangtorony sisakjának fedése fazsindely. Az építmény fa szerkezetei nélkülöznek minden díszítést. A megyei értéktárba 2016-ban felvételnyert.

Fotó: Simon Attila

Ugyanazon telken (Dózsa György út 11-es szám alatt) fennmaradt egy boronafalú kovácműhely. (Mj) Az épületet egy elbontott szőlőhegyi borospince anyagából emelték. A műhely előtere fedett és nyitott.

Helyi építészeti értékvédelem

A községre nem készült településrendezési terv, így nem történt részletes értékvizsgálat sem amely alapján megalkotható lett volna a helyi értékvédelmi rendelet.

Egyedi tájértékek

1. Kódisállásoslakóház, Kossuth L.u. 6. (103 hrsz.)

*Őrségre jellemző téglából épült, vakolatdíszes,
kódisállásos lakóház cserép fedéssel*

2. Kódisállásoslakóház, Kossuth L.u. 52. (55 hrsz.)

*Téglából épült, fehérre színezett vakolatdíszes,
kódisállásos lakóház cserép fedéssel*

3. Kódisállásoslakóház, Kossuth L.u. 33. (34 hrsz.)

*Téglából épült, fehér vakolatdíszes,
kódisállásos lakóház cserép fedéssel*

4. Kódisállásoslakóház, Főu.65.(353hrs.)

*Kódisállásos lakóház, mely jelenleg a
helytörténeti gyűjteménynek ad otthont,
bejelentkezéssel látogatható*

5. Kerekeskút, Petőfi S. u. 23. sz. ház mellett (186hrs.)

Fa kerekű kút fából készült kútházzal

6. Fa, Petőfi S. u. 23. sz. ház mellett (186hrs.)

Kb. 70 éves kislevelű hársegyed

7. Lakóépület, Petőfi S.u.45.(219 hrsz.)

Cserépfedésű csonkakontyos, téglából épült, sárgára színezett fehér vakolatdíszes, kódisállásos lakóház

8. Ól,PetőfiS.u.36.sz.házzalszemben(212hrsz.)

Vakolatlan, téglá építésű nyeregtetős disznóól és tyúkól

9. Ól,PetőfiS.u.36.sz.házzalszemben(212hrsz.)

Boronafalas, cserépfedésű nyeregtetős disznóól és tyúkól

10. Fa, Petőfi S.u. 37.sz. házzal szemben (237 hrsz.)

Kb. 150 éves szelídgesztenye egyed

11. Pajta, Petőfi S.u.18.(243 hrsz.)

Vakolatlan, téglapilléren álló, deszkázott oldalú lábas pajta, cserépfedésű nyeregtetővel

Egyéb településképi értékek

Településképi értékekhez sorolhatóak a különösen szép, igényesen faragott síremlékek. Kedvező látványt nyújtanak, megőrzésüket mindenképpen biztosítani kell.

Szépen kidolgozott emlékmű a II. világháború áldozatai emlékére készült alkotás

Ugyancsak fontos településképi érték a zászlófelvonó

Természetesen nem szabad elfeledkezni a hagyományőrző kerek kútakról sem

Természeti, táji értékek

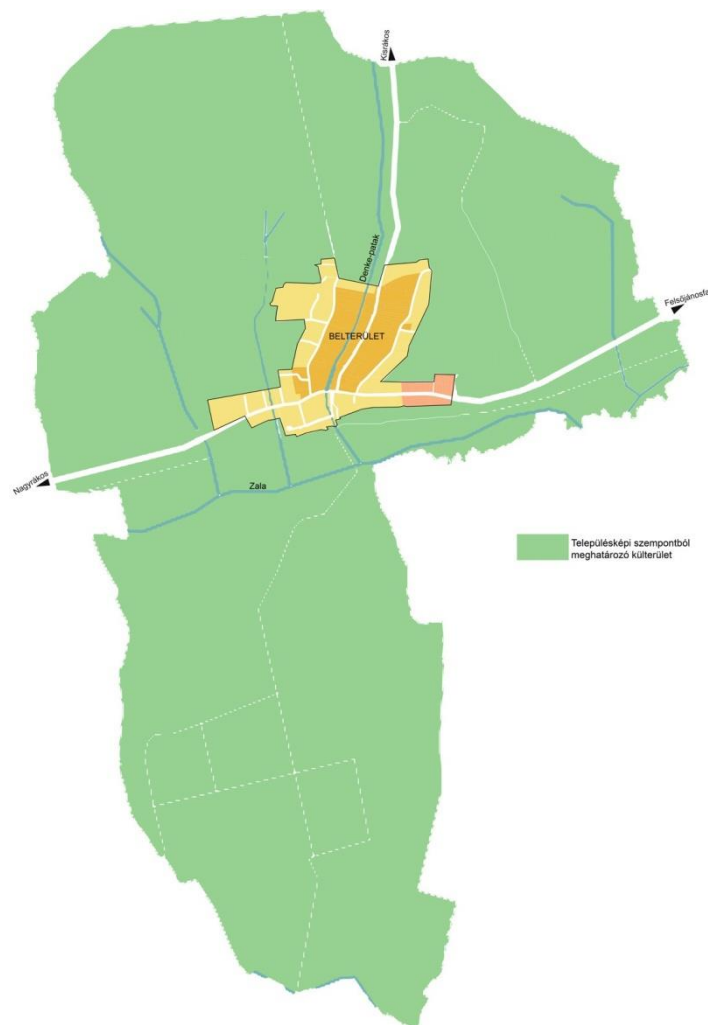
Az Őrség itáiraahosszú, lapos, alacsony dombhátak jellemzői, hol keskenyebb, hol szélesebb fennsíkokkal, ahol a dombok között megbúvó bővizű patakokkal, ahol kaszálók, lombos és fenyőerdők váltják egymást a rájuk jellemző gazdag élővilággal.

Pankasz, az Őrség részeként hasonló táj karakterrel rendelkezik. Külterületei többszörös védelem alatt állnak: Őrségi Nemzeti Park része, Natura 2000 területek, Országos Ökológiai Hálózat területei. Értékes látványelemekkel gazdagítják a település arculatát a táji értékek. A település körüli táj dimbesdombos jellegű. Nagyon változatos képet fest Pankaszról a Zala (Szala) folyó, az ebbe torkolló patakok, kisebb vízfolyások rendszere, az erdők, a kisebb-nagyobb szántóföldek, a tagoló zöldsávok, a gyümölcsösök. Mindezek a dombokon, völgyekben történő elhelyezkedésükkel még inkább hozzájárulnak egy nagyon tagolt, szemet gyönyörködtető és egyben megnyugató táj látványához.

TELEPÜLÉSKÉPISZEMPONTBÓLMEGHATÁROZÓ,ELTÉRŐKARAKTERŰTERÜLETEKLEHATÁROLÁSA,A TELEPÜLÉSKÉP,ARCULATIJEJELLEMZŐKÉSATELEPÜLÉSKARAKTERBEMUTATÁSÁVAL

TELEPÜLÉSKÉPI SZEMPONTBÓL MEGHATÁROZÓTERÜLETEK

A település belterületének jellemző szerkezete

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

A Kossuth Lajos utca északi szakaszáról nyíló telkek változtak a legkevésbé az elmúlt 150 év alatt.

Kossuth utca

A beépítési mód oldalhatáron álló. Az épületek formája hosszúház, vagy hajlított ház. A gazdasági épületek változatos, egybeépültek a lakóépülettel, de vannak különülők keresztbefordítottak. Az utca északi végén lévő telkek csoportos elrendezésben állnak a házak. Az épületeket utcafrontra, vagy 1-2 mélyelőkertet építették. A tetőgerinchosszú házesetében utcámerőleges, hajlított házon utcával párhuzamos, majd az udvar szárnyon befordul utcára merőleges irányba. Oromfalas, csonkakontyos és teljes lekontyolást is alkalmaznak. A tetőhajlásszög 30-45°. A kerítések változatos anyagúak és formájúak.

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉS RÉSZ

A beépítési mód oldalhatáron álló. Az épületek formája többnyire hosszúház és utcavonalon hajlított ház. A gazdasági épületek itt is egybeépültek a lakóépülettel, a régi beépítésű telkeken a lakóház és a gazdasági épületek csoportos elrendezésűek. A hosszúházak bejárata sok esetben kódisállásos. Az épületeket utcafrontra, vagy 1-

2 mélyelőkerttel építették. A tetőgerinc hosszúház esetében utcára merőleges, hajlított ház esetén utcával párhuzamos, majd az udvari szárnyon befordul utcára merőleges irányba. Oromfalas, csonkakontyos és teljes lekontyolást is alkalmaznak. A tetőhajlásszög 30-45°. A kerítések változatos anyagúak és formájúak.

Kossuth utca déli vége

Dózsa u. déli vége

Petőfi utca

ÚJ BEÉPÍTÉSŰ TELEPÜLÉSRESZEK

A beépítési mód oldalhatáron álló. Az épületek formája nagyrészt kockaház, elvétve előfordul hosszúház és utcavonalon hajlított ház. Gazdasági épület alig van. Az épületeket térkép szerint 1-2m mély előkerttel építették, de sok helyen nincs lekerítve. A tetőgerinc van utcával párhuzamos és utcára merőleges. Oromfalat, csonkakontyot, teljes lekontyolást is alkalmaznak, de előfordul sátortető is. A tetőhajlásszög 30-45°. A kerítés ha van változatos anyagú és formájú.

Fő utca keleti vége

Dózsa utca északi vége

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNTTERÜLETEK

Beépítésre nem szánt területek között a legjelentősebb kiterjedésűek a külterületi mezőgazdasági, erdőművelési területek, amelyek megjelenésükkel nagyban formálják a település képét. A táj itt sokkal mozaikosabb. A szántóföldek egyhangúságát feloldja a különböző növénykultúrák váltakozása, a mezsgyerendszer, illetve az erdősávok. A jellegzetes őrségítájképehez hozzátartoznak a kiterjedt erdőfelületek is. A dombok oldalán sok esetben benyelvek borítják, amelyek vadvirágokkal telve igazán színesítik a külterületek látványát. A vízfolyások általában keskenyebb holszélesebb galériaerdők kísérik, amelyek jellegzetes fajkészletükkel növelik a táj diverzitását, változatosságát.

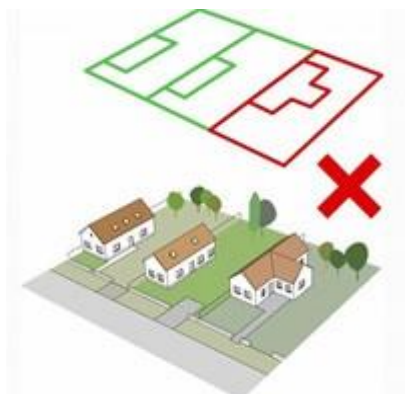
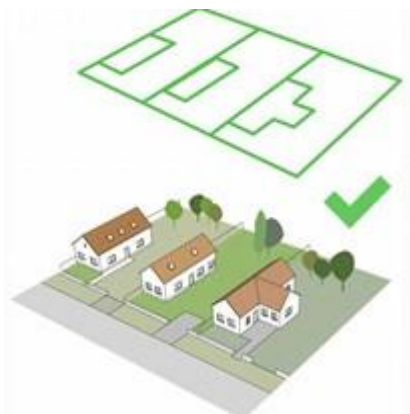
AJÁNLÁSOK

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI MEGFORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRÉSZ

Telepítés

A beépítési mód oldalhatáron álló. Új beépítésnél az előkert méretét az utcaszakaszon kialakultnak megfelelően kell megállapítani.

Magasság

Új beépítés esetében az utcaszakaszon meglévő épületek magasságához kell illeszkedjen az építendő épület magassága.

Tetőforma

A tetőforma és a tetőgerinc az utcaszakaszon meglévő épületekhez kell illeszkedjen. Tetőtér beépítés esetén térdfalat nem ajánlott alkalmazni, a bevilágítást síkban fekvő tetőablakokkal kell megoldani. Új beépítéseknél a tetőhajlásszög 35-45 fok között legyen.

Nem ajánlott az épület túlzottan tördelt, számtalan tetősíkból összeállított fedése.

Anyaghasználat, színek

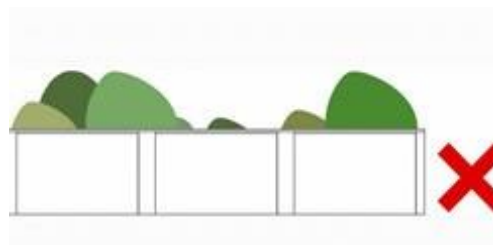
A történeti településrészekben hagyományos építőanyagokat kell alkalmazni: simított vakolat, barnára pácolt fa nyílászárók. A tetőhéjazat hagyományos színű cserép lehet. A homlokzatok színezése törtfehér, halványsárga, halvány drapp lehet a hozzáillő színű keretezéssel.

A nyílászárókat a hagyományosnak megfelelően a könyöklőpárkányig kell keretezni, félmagasságban abbahagyni nem ajánlott. A lábazat az utcai fronton kőburkolatú vagy simított beton lehet.

Kerítések, térfalak

Oszlopos, a lábazat felett áttört kerítés építése ajánlott, új simavonalú tömör, zárt nem.

KERTEK

A kert a házhoz szervesen kapcsolódik, és egyben nyit a „külvilág” felé is. Minden téren többfunkciós, hiszen átmenet a természet és az épített között, kikapcsolódásunk, pihenésünk vagy éppen kisebb-nagyobb munkálataink helyszíne, reprezentatív és intim. Egyszóval a jó kert valóságos idilli hangulatot kelt alakójában, csodálójában. Növényalkalmazásnál számosszempontot kell figyelnünk. Próbáljuk megóvni telkünk régi, egészséges fáit, és hozzájuk igazodva ültessük az újabbakat. Vigyázzunk a megfelelő méretekre, hogy a választott növény nérete kisebb se jelentsen fenntartásbeli, funkcionális és egyéb problémákat.

A hagyományos parasztkert idilli hangulatú. A történeti településrészen jellegzetesen háromosztatú kertek dominálnak: díszesebb elő- és oldalkert, gazdasági udvar veteményessel és gyümölcsös. Mindentekintet bent örekedni kell az egységesség képzésére és megőrzésére. A kertekben megtalálható kerek kutak, régi pajták, ólak nagy értéket jelentenek a településen.

Karakteres megjelenést tükröznek az idős, értékes gyümölcsfák. Próbáljuk megóvni a régi, egészséges fáit. Új telepítésénél részesítsük előnyben a környéken jellegzetes régi fajtaikat: például az almák közül a batult, a fehér pogácsa almát, a vas almát, a bab almát, a rétes almát, a tök almát, a leány csöcsű almát, a darázs almát, a körték közül a búa éret, a zöld körtét, a szilvák közül a hosszú szilvát, a durán ciszlivát, a cseresznyékközül a fekete és fehér cseresznyét. Az őrési régi porták elmaradhatatlan eleme a szőlőlugas, amelyre direkt termő fajtaikat - pl. Kormin, Othello, Izabella - futtatnak fel nagy kedvvel. A külterületeken gyakran találkozhatunk tökföldekkel, míg korábban az állatok miatt természetesen tököt, manapság a magjából kinyert olajnak van nagy kultusza, vendégcsalogató kulináris értéke.

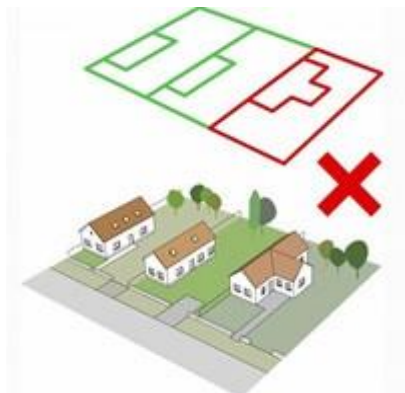
AJÁNLÁSOK

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI MEGFORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

ÁTALAKULÓ TELEPÜLÉSRÉSZ

Telepítés

A lakóegység átépítése esetén az előkert méretét az utcaszakaszon kialakultnak megfelelően kell megállapítani.

Magasság

Új beépítés esetében az utcaszakaszon meglévő épületek magasságához kell illeszkedjen az építendő épület magassága.

Tetőforma

A tetőforma és a tetőhajlásszög az utcaszakaszon kialakulthoz illeszkedően határozandó meg. Nem ajánlott az épület túlzottan tördelt, számtalan tető síkból összeállított fedése.

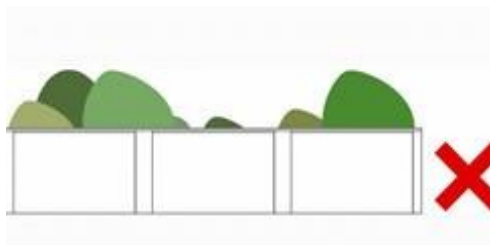

Anyaghasználat, színek

A tetőhéjzat hagyományos színű cserép lehet. A homlokzaton is az általánosan használt építőanyagokat ajánlott alkalmazni, a lábazattól eltekintve legfeljebb kétféle burkolóanyag használatával. Az élénk, hivalkodó színezés nem engedhető meg.

Kerítések, térfalak

Műszaki berendezések

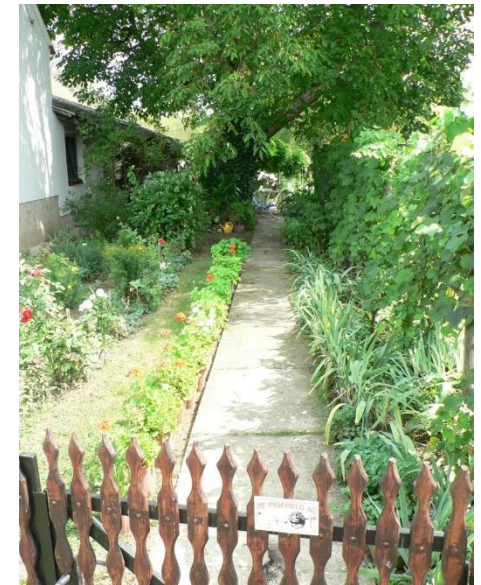
Műszaki berendezések, épületgépészeti elemek nem, vagy csak rejtetten jelenhetnek meg a közterületről látható homlokzatifelületen

A történeti településrészekben, valamint a helyi védett építmények 20m-es körzetében a teljes település ellátását biztosító felszíni energiaellátási és elektronikus hírközlési sajátos építmények, műtárgyak nem helyezhetők el. Amennyiben műszaki okból létesítésük nem kerülhető el, abban az esetben a létesítmény sajátosságának megfelelően utcaképhez illő épületen belül kell elhelyezni, vagy takaró növényzettel körbevenni, vagy terepszint alatt(aknába) telepíteni.

Kertek

Míg a történeti településrészen a hagyományos háromosztatú kertek a jellemzők, addig az átalakuló településrészen a hagyományosak mellett már egyre több olyan kerttel lehet találkozni, ahol a díszkert funkció hangsúlyosabb, az állattartás, baromfi udvar hiányzik, kisebb a veteményes kerti rész, és gyakran hiányzik a jól elkülöníthető gyümölcsös.

A kert fontos része az intimitás és reprezentativitás közti összhang megteremtése, a lakók igényének kielégítése, miszerint inkább díszítő vagy inkább haszoncélok vezérlik kialakítását. A díszes kertrészbe bátran válasszunk évelőket, hagymásokat, egynyáriakat - bódítóan illatozó petúniát, muskátlikat, legényvirágot, nősziromot, szarkalábat - amelyeket kis cserjékkel, esetleg örökzöldekkel kiegészítve tehetünk még mutatósabbá. A megfelelő összhang megteremtésére figyeljünk a fajok választásakor, de ne féljünk a színes virágkavalkád kialakításától se. Egy szép előkert lehet kissé homogén színösszeállítású, de egyben változatos is, illetve lehet egymással harmonizáló, de mégis nagyon eltérő színű is. Egy szépen rendezett portanemcsak figyelemfelkeltő, hanem gondozójának öröme, felüdülése, akinemcsak munkát látja benne, hanem lelkesedéssel műveli és ápolja.

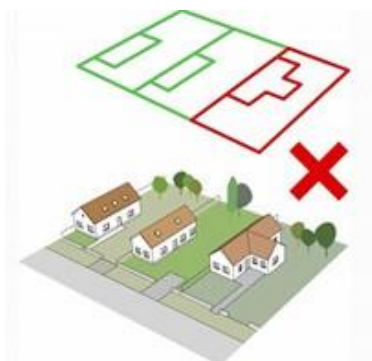
AJÁNLÁSOK

A TELEPÜLÉSKÉP MINŐSÉGI MEGFORMÁLÁSÁRA VONATKOZÓ ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

ÚJ BEÉPÍTÉSŰ TELEPÜLÉSRÉSZ

Telepítés

Az előkert méretét az utcaszakaszon kialakultnak megfelelően kell megállapítani.

Magasság

Az építendő épület magassága az utcaszakaszon meglévő épületek magasságához kell illeszkedjen.

Tetőforma

A tetőforma és a tetőhajlásszög az utcaszakaszon kialakulthoz illeszkedően határozandó meg. Nem ajánlott az épület túlzottan tördelt, számtalan tetősíkból összeállított fedése.

Anyaghasználat, színek

A homlokzaton is az általánosan használt építőanyagokat ajánlott alkalmazni, a lábazattól eltekintve legfeljebb kétféle burkolóanyag használatával. Az élénk, hivalkodó színezés nem engedhető meg.

Kerítések, térfalak

KERTEK

Új építésű házakhoz egy kicsit modernebb kert illik. Ez nem azt jelenti, hogy nem alkalmazhatunk hagyományos kerti elemeket, akár kutakat, hanem a vonalvezetés, kialakítás, megformálásharmonikusan illeszkedjen az épülethez. Alkalmazhatunk örökzöldeket, amelyek az év minden szakában díszítenek. A modernebb kertekben megjelenhetnek már a díszfűfélék is. Ügyeljünk rá, hogy a választott növények színe passzoljon egymáshoz és a házhoz. Akkor a legszebb kert, hatékony összhang. Figyeljünk arra is, hogy az egyes fajok nyomják el a másikat. Örökzöldek közüli lehet az őlegatájban honos fajták nemesített változatait ültessük, és kerüljük a túlságosan nagy tömegben való alkalmazását. Erősen növekedő, domináns fajok kiszoríthatják a gyengébbeket, ezért vigyázzunk ezek kiültetésénél. A szépen ápolt gyepterület is értékes eleme egy kertnek. Próbáljuk igényeinek megfelelően gondozni. Egy kertben nem feltétlenül kell törekedni az angol kertek üde, tökéletes gyepszőnyegére, de igyekezzünk fenntartani megfelelően. Szép kerti elemek lehetnek a kiülő, a lugasok, amelyekre futtatott kúszónövények színesítik, „zöldítik” a vertikális látványt.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNTTERÜLET

A beépítésre nem szánt területek a település legzöldebb részei. Egy olyan település életében, mint Pankasz, ahol védettségek sora próbálja fenntartani az egykori tájszerkezetet, nagyon fontos a változatosság, az egyes művelési ágakhoz javasolt ajánlások figyelembe vétele. Mennyivel szebb egy kis vagy középestáblaméretű búzamezők körülötteszélés mezsgyével vagy védőerdősávval, mellette gyepes területek, kissé távolban egy vízfolyás galériaerdővel szegélyezve, mint egy homogén, nagy táblás szántó föld. E település különösen is diverz képet tud festeni, hisz a domborzati formái alapvetően meghatározó látványt nyújtanak.

ERDŐTERÜLET

A meglévő erdőterületek más művelési ágba (pl. gyepek, szántók) történő átváltása nem javasolt. Új erdőterületek kijelölésekor figyelembe kell venni az adott termőhely jellemzőit, értékét, mert bár előnyös a minél több fával borított terület, de a magas vagy jó minőségű termőföldekre nem szükséges erdőt telepíteni.

Ökológiai és településképi szempontból is cél legyen az erdők változatos fajkészletének fenntartása, biztosítása, szükség esetén elősegítése. A diverz, többszintes növényállomány stabilabb életközösség, mint a gyakran egykorú, szinte teljesen azonos fajokból álló. Kiemelten kell kezelni a honosság kérdését. Törekedni kell a területen őshonos fajok, fajták alkalmazására, hiszen ezen növények azok, amelyek a térségben leginkább otthon érzik magukat, alkalmazkodtak a helyi klimatikus viszonyaihoz, jól tűrik az időjárási szélsőségeket. Napjainkban sajnos egyre nagyobb gondot okoznak az inváziós, sok esetben egyben idegenhonos fás- és lágyszárú fajok, amelyek egyre nagyobb teret hódítanak. Ezek visszaszorítására nagy figyelmet kell fordítani: megfelelő kezeléssel, fenntartással-védettkörnyezetben lehetőség szerint biológiai módszerek alkalmazásával időben meg lehet fékezni ezen fajok nagy mértékű terjeszkedését.

KÜLTERÜLETI FASOROK, MEZŐVÉDŐ SÁVOK, MEZSGYÉK

Településképi szempontból meghatározó képet adnak a karakteres fasorok. Visszaidézik, hűen tükrözik az egykori tájszerkezet, úthálózat fő elemeit. Ökológiai szempontból pedig mikroélelőhelyként - búvó-, táplálkozó-, fészkelőhely - funkcionálnak a különféle állatfajok számára. Az utak fásításánál figyelembekell venni, hogy milyen jellegű közlekedési felületről van szó. Egy forgalmasabb útesetében bekell tartani a közlekedésbiztonság szempontokat, miközben a megfelelő árnyékolás, díszítés elveit is körültekintően alkalmazzuk. A földutak mentén kicsit nagyobb a szabadság. Egy viszont mindkét esetben közös: az erdőkhöz hasonlóan a fasorok, mezővédő sávok esetében is törekedni kell az őshonos fajok, fajták választására. Pankaszon ajánlott fajok a következők: kocsányos, kocsánytalantölgy, gyertyán, magaskőris, hegyi juhar, mezei juhar, hársfajok: kislevelű, nagylevelű, ezüsthárs. Kerülni kell az invazív fajok telepítését.

A mezsgyék nem csupán fásszárúakból állnak. Gazdag gyepes aljnövényzet gondoskodik a talaj megfelelő takarásáról. Minden fásítás, mezővédő sáv kedvező mikroökológiát jelent a művelésrendezésnek, hiszen elfogják a káros szeléseket, megvédik a veteményt az esetleges szennyeződésektől és szűkebb környezetben javítják a klimatikus viszonyokat (hőkiegyenlítés, kedvező páratartalom).

GYEPTERÜLETEK (KASZÁLÓ, LEGELŐ, RÉT)

A gyepterületek is különösen értékes, megőrzendő elemei a külterületnek. Ökológiai kiegyenlítő-funkcióval rendelkeznek ezek is. Fenntartásuk során mérlegelni kell a rendelkezésre álló lehetőségeket, gazdaságviszonyokat. A legeltetéssel kezelt gyepek nagyon környezetkímélő módúak lehetnek. Az állatok segítenek a gyepek trágyázásában, a nemkívánatos fászszerűak visszaszorításában. Azonban ügyelni kell a mértékletességre, nem szabad túllegeltetni a területeket, mert akkor ellentétes irányba is fordulhat a kedvező állapot: a letarolt, lepusztított felszínek kopárokká válhatnak, melyek nem megfelelő vízháztartási viszonyok mellett kiszáradnak, és megindul a szerózió folyamata. Ennek elkerülésére lehet a legnagyobb mértékben törekedni.

A gyepterületeken hagyományosan a technológiával szabadgazdálkodni, évente legalább egyszeri kaszálással kell végezni. A kaszálás és a legeltetés időpontjait a természetvédelem érdekeinek megfelelően kell meghatározni. Meg kell akadályozni a spontán beerdősülést. A gyepterületek nagyrésze Natura 2000 hálózathoz tartozik, ezért inváziós és termőhely-idegen növényfajok megtelepedését és terjedését meg kell akadályozni, állományuk visszaszorításáról gondoskodni kell mechanikus védekezéssel vagy speciális növényvédőszer-kijuttatással.

KÖZTERÜLETEK TELEPÜLÉSKÉPI ÚTMUTATÓJA

UTCÁK, TEREK, KÖZPARKOK, KÖZKERTEK

Egy település életében kiemelten fontos a közparkok, közkertek, közhasználatú zöldfelületek szerepe. Falun többféle lehetőség adódik a szabadban való időtöltésre, hiszen erre megfelelő alapot nyújt a kert, a közeli erdők, patakok, mégis szükség van a közösségi terekre, amelyek egy része lehetőleg minél „zöldebb” legyen. Pankaszon viszonylag kevés ilyen jellegű terület található. A harangláb és környezete mindeképp kiemelést érdemel, központi eleme a településnek. Ezen kívül a focipálya jelent még közösségi zöldfelületet, amelyet nagyon karakteres fasor szegélyez.

Utcák, terek kialakításánál elsődleges szempont az egységes, karakteres utcakép megalkotása. Ennek elérése érdekében igazodjunk a már kialakult arányokhoz. Széles utcakeresztmetszetes eseténtörekedjünkaminél, „zöldebb” képmegteremtésére. Aburkoltútttestésjárdaközöttgazifelüdüléstjelent egy kiterjedt zöldsáv jelenléte. Itt alkalmazhatunk kisebb cserjéket, évelőket, amelyekkel színesíthetjük a látványt. A szűk keresztmetszetű utcákban mindezek elhelyezésére nincs lehetőség, de egy-egy magányosan álló fa - akár a múltból visszamaradt jelölőfák - és a vízelvezető árkok gyepesítése is már-már megoldástjelenthet.

Kisebbburkoltpihenőttereklétrehozásával, egységes utcabútorzat-padok, hulladékgyűjtők, kerékpártartók, információtáblák-elhelyezésévelnagyban segítjük a harmonikus utcakép kialakulását. Pankasz esetében kevés utcabútorzat jelenik meg a közterületeken, de az útbaigazító tábla megjelenése nagyon szépen illik a településkarakteréhez.

Sorfák alkalmazása során több tényezőt is figyelembe kell vennünk. Egyrészt fontos ismerni a terület jellegét, tulajdonságait, illetve az ültetendő fafaj igényeit: mennyire tűri a szárazságot, érzékeny-e betegségekre, kórokozókra, vannak-e különleges igényei? A megfelelő növények kiválasztásánál és alkalmazásánál figyelni kell a közlekedésbiztonsági szempontokra, a légvezetésekre, a földben lévő közművezetésekre, valamint szem előtt kell tartani a szükséges utcai úrszelvényt. Ez utóbbi főként szűk utcák esetében lényeges. Az egyes utcákban nem csupán dísnövényekből alkothatunk fasorokat, jellegzetes gyümölcsfákból is lehet igényes közterületi ültetést létrehozni, hiszen minden évszakban más-más képet nyújtanak, virágukkal, lombjukkal, termésükkel, eltérő habitusukkal díszítenek. Ebben az esetben viszont törekedjünk a fenntartási problémák elkerülésére: ne a legforgalmasabb utcákba telepítsük a sok-sok termést hozó fajokat. A növények kiválasztásánál szempont legyen az ellenállóság kérdése is, hogy az egyes betegségek, kártevők ne okozzanak a fák életében meghatározó károkat. Hasonlóan kertjeinkhez, az utcára is a környéken jellegzetes fajok, tájfajták közül válogassunk. Az utcafásításoknál azonban kerüljük az örökzöld fenyőktől a túlzsúfolt, használhatatlan, amitől az utca képetúlzottan ünnepélyes, kissé komor hangulatúvá válhat.

FÉNYSZENNYEZÉS

Napjaink egyre fokozódó jelensége a fényszennyezés, a túlzott ki- és megvilágítás. Az alapvető biztonsági szempontok és a funkcionális szerepkör kielégítése, betöltése mellett egyre hangsúlyosabb az esztétikai élmények képzése is. Ennek során egyre több és több, minél inkább erős fényerejű fényforrásokat alkalmazunk olyan helyeken is, ahol feltétlen szükség nincs rá. A fényszennyezés elsősorban az élővilágot érinti kedvezőtlenül: megzavarja az egyes éjszakai állatok természetes életmódját. Természetesen nem szabad elfeledkeznünk a csillagos égboltról sem, mely túlzott kivilágítás esetén nem élvezhető. Gondoljunk csak nagyvárosainkra, kisvárosaink főként sűrűn beépített részeire, ahol az erős éjszakai fény miatt nem csodálhatjuk az égboltot. Vidéken, faluhelyen mennyivel könnyebb a helyzet, hiszen ott gyéresebb beépítéssel, közvilágítással, kevesebb üzlettel arányosan kisebb az éjjeli pluszfény jelenléte. Mindez viszont csak akkor érvényesül, ha megtartjuk a javasolt előírásokat, hiszen a vidéki települések is könnyen átalakulhatnak a városokat jellemző negatív irányba, melynek megelőzése a mifeladatunk.

Kerüljük el az 500 nanométernél rövidebb hullámhosszúságú fényt tartalmazó hideg, fehér fényű világítást. Ügyeljünk arra is, hogy a világítótestek mindig az aktuálisan megvilágítandó elemre, elemekre irányítsák a fényt, "ne szórják" feleslegesen más irányba. Az utcákat lehetőségeinkhez mérten egyenesen világítsuk meg, viszonylag kicsi intenzitással. Érdemes a kültérvilágítást a használat idejéhez igazítani. Ennek értelmében az órákban, mikor nagyon kevés, vagy akár elenyésző a használat, sokkal kevesebb fényre van szükség. A fény kibocsátás csökkentésével jelentős megtakarítások érhetők el.

JÓ PÉLDÁK BEMUTATÁSA

ÉPÜLETEK,ÉPÍTÉSZETIRÉSZLETEK(AJTÓK,ABLAKOK,TORNÁCOK,ANYAGHASZNÁLAT,SZÍNEK,
HOMLOKZATKÉPZÉS) KERÍTÉSEK, KERTEK, ZÖLDFELÜLETEKKIALAKÍTÁSA

JÓ PÉLDÁK - ÉPÜLETEK, ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK

Igényesen felújított régi ház

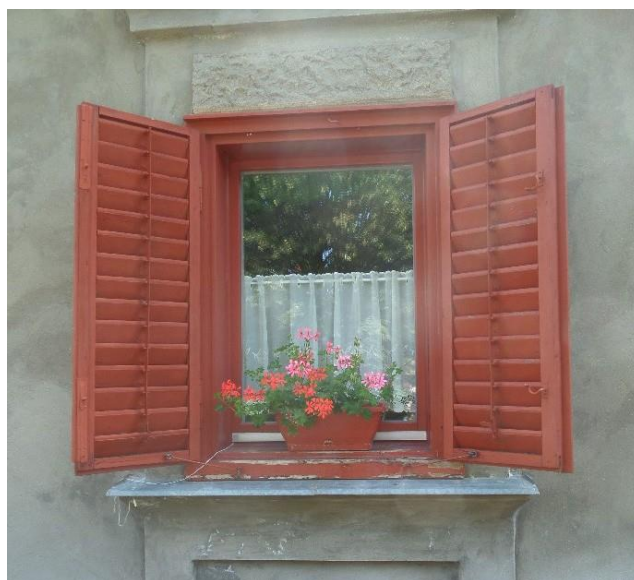
A hozzá tartozó pajta

Az előbbihez hasonlóan szépen felújított ház, homlokzata még befejezetlen, színezésre vár

Udvari homlokzata

Ablaka

Kerítése

Lopottornác

Kertiüldögélő

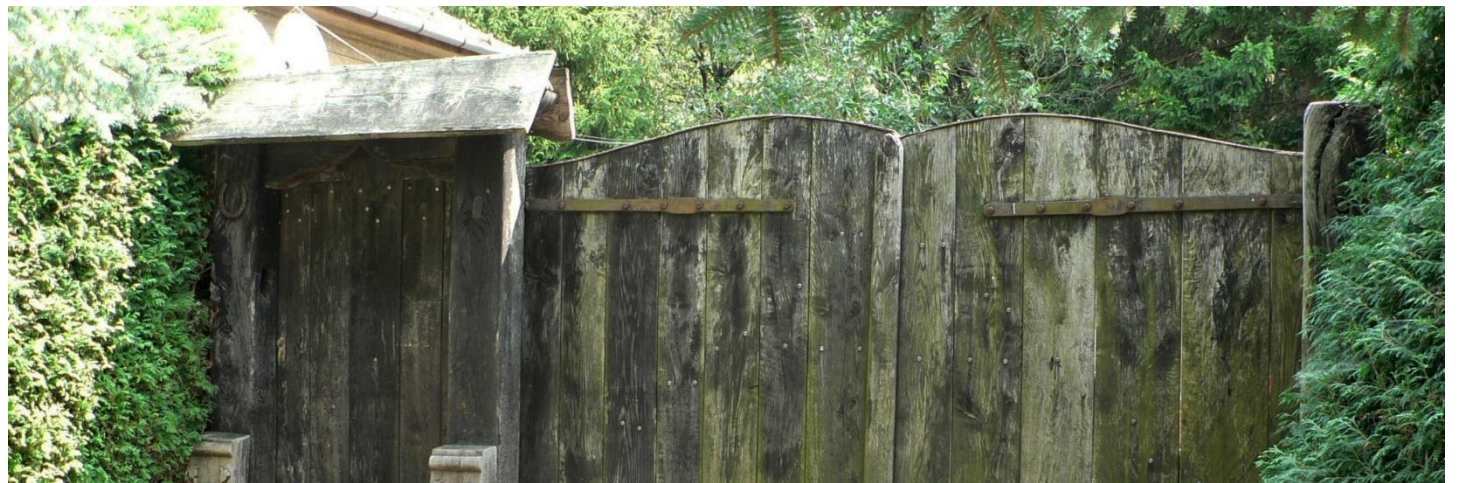
Új ház arányosan szerkesztett homlokzattal és nyílászáró elrendezéssel

Kedvező arányú új ház

JÓ PÉLDÁK -ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK

A településen alapvetően a fa anyagok dominálnak. Mindez nem csupán a harangláb szerkezetében, hanem kapukban, kerítésekben, zsalugáterekben, virágládákban, ablakkeretezésben is megjelenik. A fa természetes anyag, harmonikusan ötvözhető mással. Színében egyik legkedveltebb a natúr, az eredeti anyagszínevalamilyenvédő lakalefestve. Ezenkívül megjelenő egyéb anyagok, mint például fémrácsok, virágtartók is illeszkednek a település hagyományos motívumaihoz.

JÓ PÉLDÁK - KERTEK

JÓ PÉLDÁK - ZÖLDFELÜLETEK

IMPRESSZUM

Pankasz Község Önkormányzata megbízásából

Készítette:

Godavszky Beáta

Szily Adrien

Varga Dalma

Fotó:

Godavszky Beáta, Rózsa Erzsébet, Simon Attila, Szily Adrien

Pankasz, 2017.